

АНАЛІЗ НЕРІВНОМІРНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

© 2015 КОЗИРЕВА О. В., ГЕЙМАН О. А.

УДК 332.145

Козирева О. В., Гейман О. А. Аналіз нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів України

У статті наведено результати дослідження проблеми нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів України. Проаналізовано розподіл регіонів України за показниками: ВРП на одну особу, доходу на одну особу, коефіцієнт безробіття, коефіцієнт міграції, а також за інтегральним показником соціального розвитку. Запропоновано матрицю визначення проблемності регіонів України в площині соціально-економічного розвитку. На основі матриці побудовано розподіл регіонів України у 2001 і 2013 рр. Запропоновано критерії ідентифікації динамічності ВРП регіонів країни та визначено її вплив на соціально-економічний розвиток регіонів України.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, регіон, нерівномірність, валовий регіональний продукт.

Рис.: 12. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 27.

Козирева Олена Вадимівна – кандидат економічних наук, доцент, здобувач, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

Гейман Олег Айзикович – доктор економічних наук, старший науковий співробітник, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

УДК 332.145

UDC 332.145

Козирева Е. В., Гейман О. А. Анализ неравномерности социально-экономического развития регионов Украины

В статье приведены результаты исследования проблемы неравномерности социально-экономического развития регионов Украины. Проанализировано распределение регионов Украины по показателям: ВРП на душу населения, доход на душу населения, коэффициент безработицы, коэффициент миграции, а также по интегральному показателю социального развития. Предложена матрица определения проблемности регионов Украины в плоскости социально-экономического развития. На основе матрицы построено распределение регионов Украины в 2001 и 2013 гг. Предложены критерии идентификации динамичности ВРП регионов страны и проанализировано ее влияние на социально-экономическое развитие регионов Украины.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, регион, неравномерность, валовый региональный продукт.

Рис.: 12. **Табл.:** 2. **Библ.:** 27.

Козирева Елена Вадимовна – кандидат экономических наук, доцент, соискатель, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

Гейман Олег Айзикович – доктор экономических наук, старший научный сотрудник, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

Kozyrieva O. V., Heiman O. A. An Analysis of Inequality in the Socio-Economic Development of the Regions of Ukraine

The article presents the results of the study on the problem of inequality in the socio-economic development of the regions of Ukraine. The article analyzes the distribution of regions of Ukraine by the following indicators: per capita GRP, per capita income, unemployment rate, migration rate, as well as as combined indicator of social development. A matrix for determining the problematicity of Ukrainian regions in the plane of the socio-economic development has been proposed. On the basis of the matrix, a distribution of the regions of Ukraine in 2001 and 2013 has been accomplished. Criteria for identification of dynamics of GRP for regions of the country has been proposed, its impact on the socio-economic development of the regions of Ukraine has been analyzed.

Keywords: socio-economic development, region, inequality, gross regional product.

Fig.: 12. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 27.

Kozyrieva Olena V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Applicant, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, Kharkiv, 61022, Ukraine)

Heiman Oleh A. – Doctor of Science (Economics), Senior Research Fellow, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, Kharkiv, 61022, Ukraine)

Трансформаційні перетворення в Україні по-різному позначилися на розвитку її регіонів: деякі з них зуміли мобілізувати свій потенціал і поступово адаптуються до складних економічних умов розвитку, в той час як інші, як і раніше, перебувають у стані глибокої економічної стагнації, що призвело до зростання в останні роки регіональної нерівності.

Отже, враховуючи складність сучасних процесів соціально-економічного розвитку регіонів України, детальний аналіз потребують чинники нерівномірності розвитку регіонів.

Мета статті полягає в наведенні результатів дослідження проблеми нерівномірності соціально-економічного розвитку регіонів України.

В економічній літературі пропонуються три основні напрямки дослідження економічних процесів, які ґрунтуються на: моделюванні, аналітичних схемах або комбінації обох напрямків разом [1–4]. Кожний з наведених вище підходів має певні недоліки та переваги, які

добре проаналізовані в роботі [5]. Ґрунтуючись на ній, визначимо, що на першому етапі даного дослідження буде використовуватися підхід аналітичних схем.

Аналіз цілого ряду робіт [6–13], в яких досліджувалися процеси соціально-економічного розвитку регіонів, дозволяє запропонувати таку аналітичну схему для оцінки їх соціально-економічного розвитку (рис. 1).

Одним з головних показників, які визначають рівень економічного розвитку регіонів країни, є ВРП на одну особу. Як видно з рис. 2, лідером у країні за показником ВРП на одну особу є м. Київ – 109402 грн, який значно випереджає другий за значенням цього показника регіон – Дніпропетровський (46333 грн). На подальших місцях Київська (39988 грн), Полтавська (39962 грн), Донецька (37830 грн) і Харківська (31128 грн) області. Аутсайдерами за ВРП на одну особу в країні є Чернівецька (15154 грн), Тернопільська (16819 грн), Рівненська (19003 грн) і Херсонська (19311 грн) області.

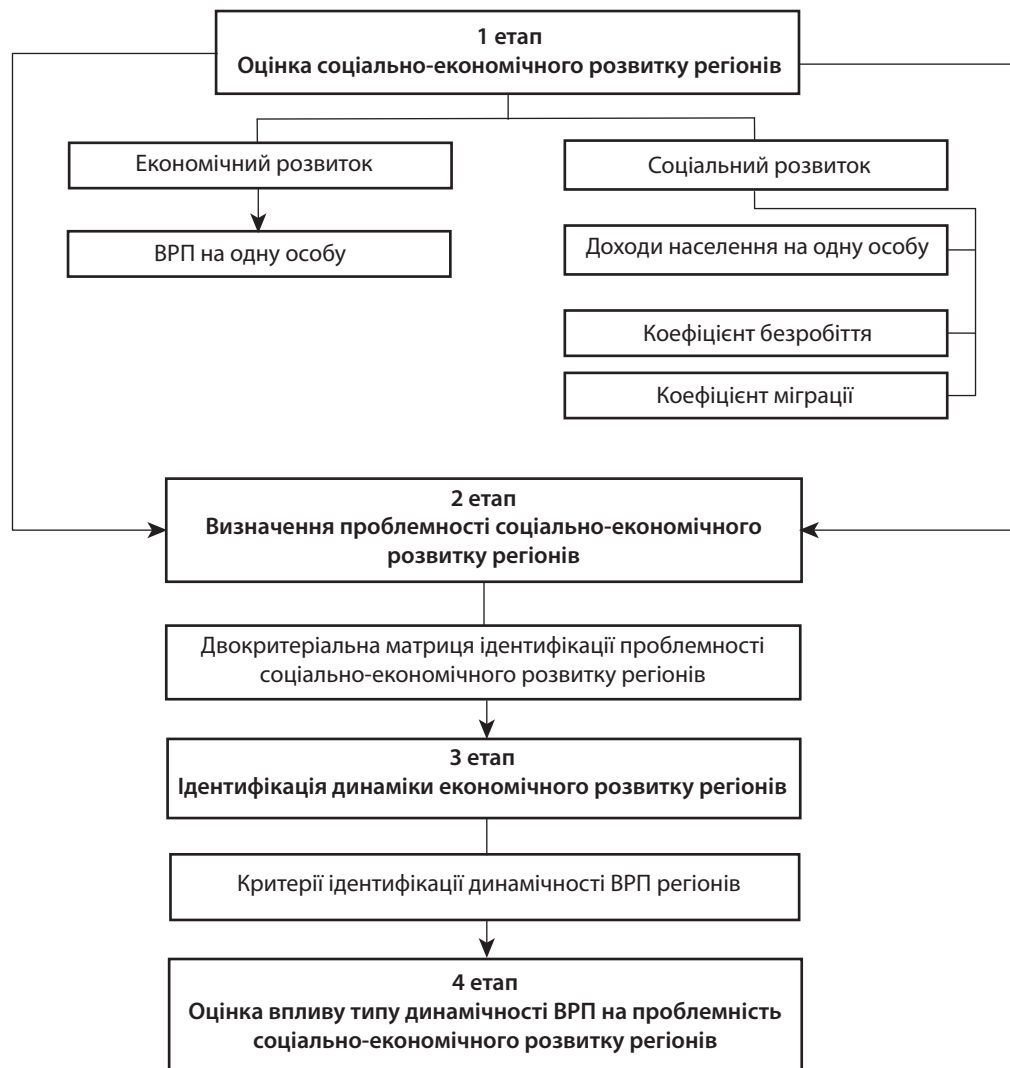

Рис. 1. Аналітична схема дослідження проблемності соціально-економічного розвитку регіонів України

Джерело: складено авторами на основі аналізу [6–13].

За показником ВРП на одну особу до середнього значення по Україні регіони країни у 2001 і 2013 рр. розподілилися таким чином (рис. 3).

Як видно з рис. 3, структура регіонів за цим показником майже не змінилася. Тільки Київська область із другої групи перейшла у першу, а Запорізька та Одеська – із першої у другу.

Найбільше зростання показника ВРП на одну особу до середнього значення по Україні у 2013 р. у порівнянні з 2001 р. відбулося в Київській (26,4%), Дніпропетровській (17,4%), Донецькій (13,8%) і Полтавській (12,0%) областях. Водночас зменшення показника спостерігалось в Сумській (23,3%), Запорізькій (18,0%), Рівненській (15,1%) та Одеській (15,0%) областях (рис. 4).

Якщо економічний розвиток регіонів вченими та практиками часто характеризується одним показником – ВРП на одну особу, то соціальний розвиток, як правило, декількома. Так, аналіз ряду робіт [6–13] дозволяє запропонувати такий їх набір: доходи на одну особу, коефіцієнт безробіття та коефіцієнт міграції.

За показником доходів на одну особу регіони України у 2014 р. розподілилися таким чином (рис. 5).

Як видно з рис. 5, лідером за показником доходу на одну особу в країні є м. Київ (65672,8 грн), який значно випереджає другий за значенням цього показника регіон – Дніпропетровський (33352,1 грн). На подальших місцях Запорізька (31106,2 грн), Київська (29361,5 грн), Харківська (27516,7 грн) і Полтавська (26998,5 грн) області. Аутсайдерами за доходами на одну особу в країні є Закарпатська (17789,7 грн), Чернівецька (18984,8 грн), Тернопільська (19273,0 грн) і Луганська (19920,6 грн) області.

За коефіцієнтом безробіття регіони України у 2013 році розподілилися таким чином (рис. 6).

Як видно з рис. 6, лідером за коефіцієнтом безробіття в країні є м. Київ (6,7%), Одеська (6,7%) та Харківська області (7,8%), аутсайдерами – Житомирська (11,5%), Полтавська (11,5%) і Луганська (11,4%) області.

За коефіцієнтом міграції регіони України у 2013 р. розподілилися таким чином (рис. 7).

Як видно з рис. 7, найбільший позитивний коефіцієнт міграції в країні мали Київська область (6,4%), м. Київ (6,0%) і Харківська область (3,0%), а від’ємний – Луганська (–3,6%) і Донецька (–2,5%) області.

Інтегральна оцінка соціального розвитку регіонів України (I_c) за показником, який запропоновано в роботі [6], представлена на рис. 8.

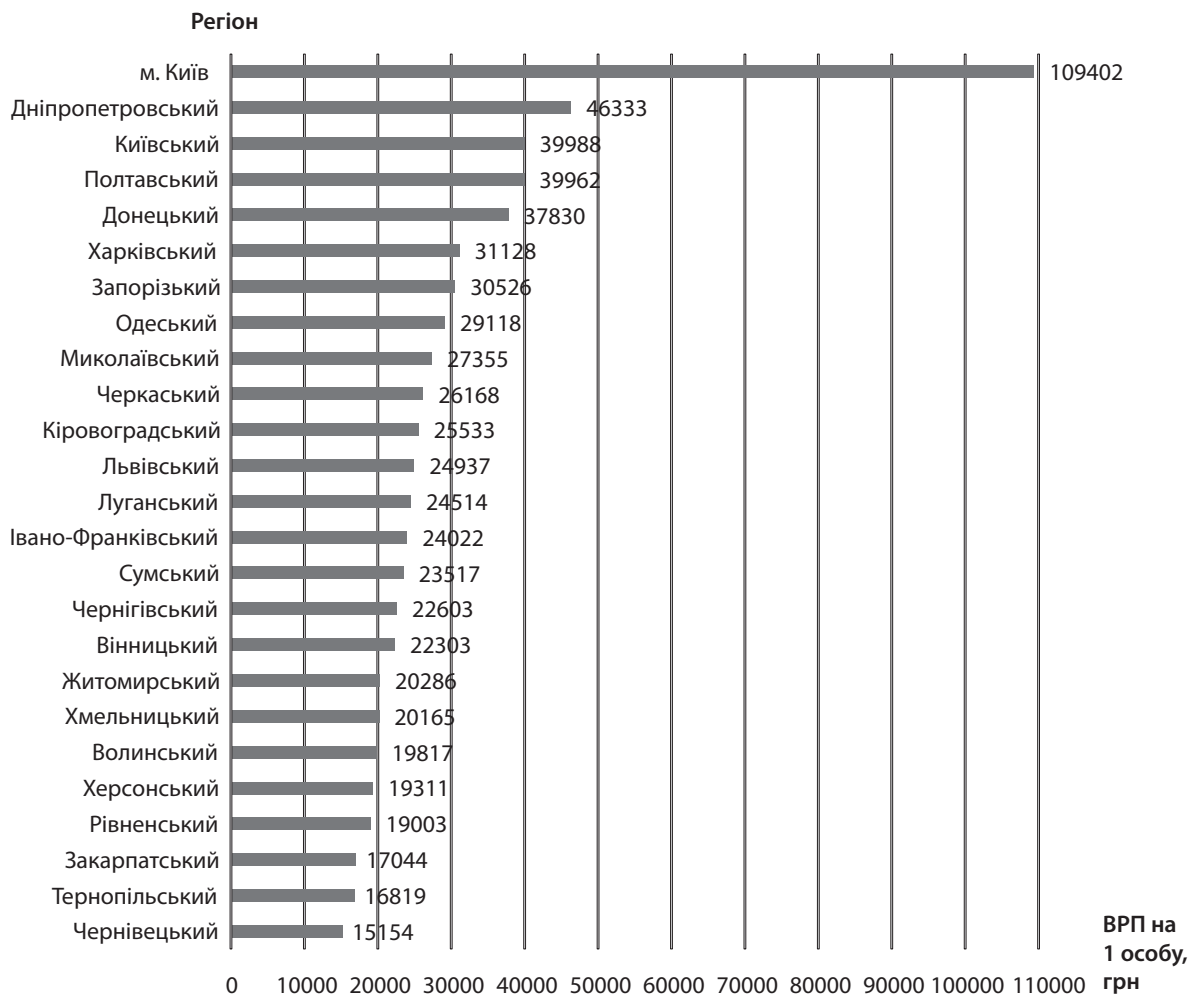

Рис. 2. Діаграма розподілу регіонів України за показником ВРП на одну особу у 2013 р. [14]

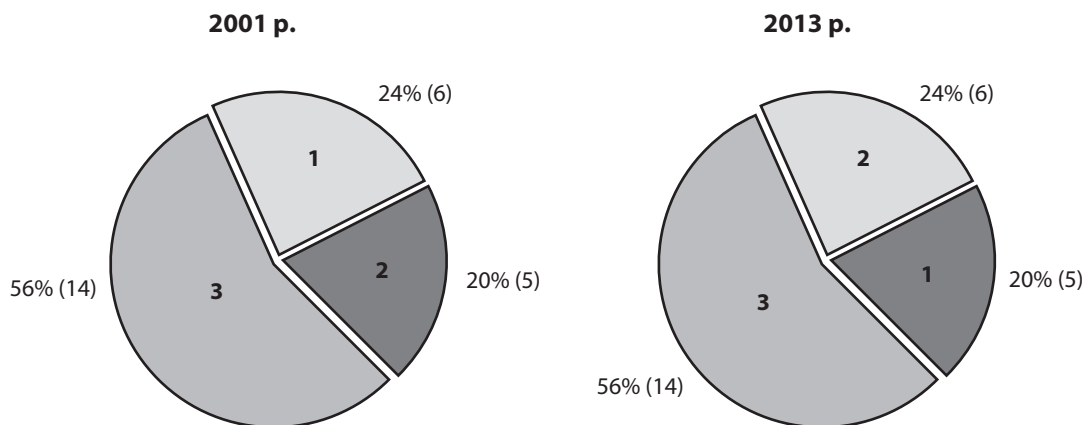

Рис. 3. Розподіл регіонів України за показником ВРП на одну особу до середнього значення по країні у 2001 та 2013 рр.

Позначки: 1 – більше 100%; 2 – від 75% до 99%; 3 – менше 75%.

Як видно з рис. 8, за інтегральним показником соціального розвитку м. Київ (1,0) суттєво випереджає інші регіони країни. На другому місці Київська (0,6346), далі Одеська (0,5065), Харківська (0,4338) та Дніпропетровська (0,3725) області.

Треба зазначити, що наведені вище показники економічного і соціального розвитку регіонів України мають різноспрямований характер і не мають порогових зна-

чень, які б свідчили про необхідність їх державної підтримки.

У науковій літературі та практиці господарювання для характеристики незадовільного рівня соціального та економічного розвитку регіонів використовуються такі поняття, як «проблемні», «депресивні» та інші [15–19].

У роботі [20] зібрано основні підходи до визначення типів розвитку регіонів, на основі яких запро-

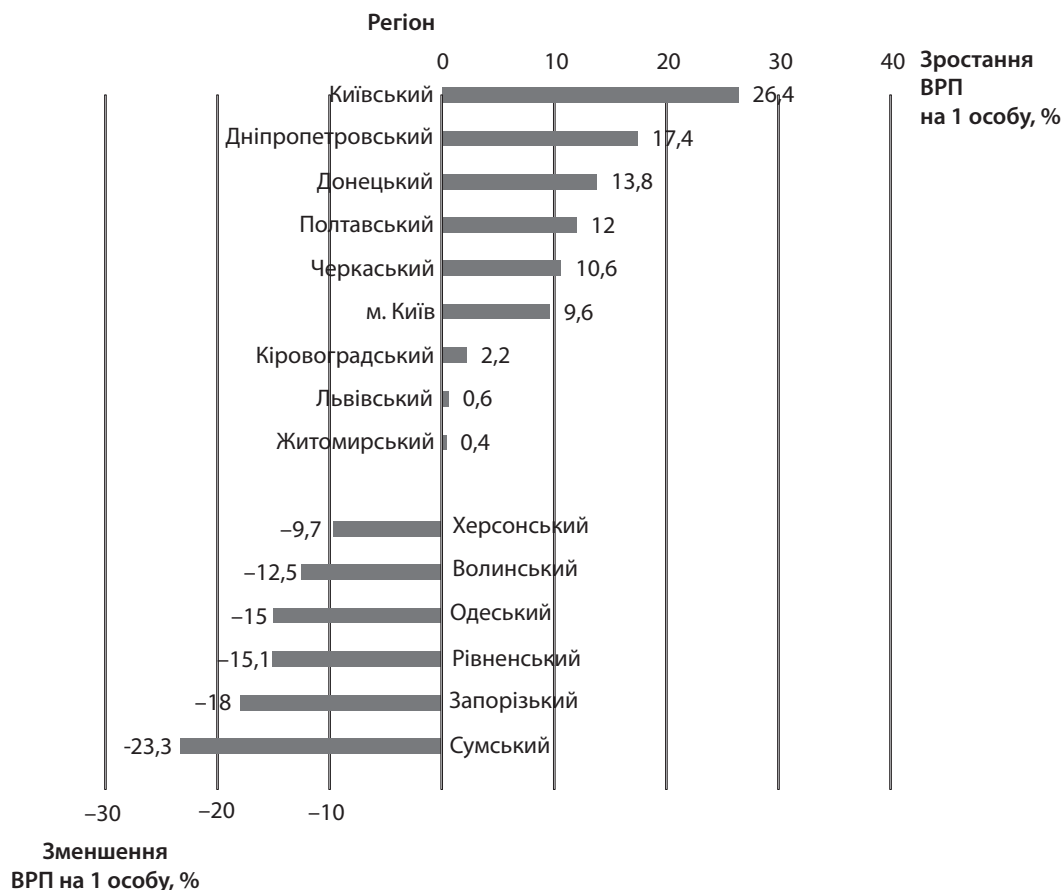

Рис. 4. Динаміка зміни ВРП на одну особу до середнього значення по країні по деяких регіонах України у 2000–2013 рр.

поновано таку схему формування поняття «Проблемні регіони» (рис. 9).

На основі проведеного вище дослідження пропонується визначення проблемних регіонів в країні здійснювати за допомогою двовимірної матриці в площині їх соціально-економічного розвитку (рис. 10).

У матриці, яка подана на рис. 10, як показники оцінки соціально-економічного розвитку використовуються відповідно інтегральний показник соціального розвитку (I_C) та інтегральний показник економічного розвитку – ВРП на одну особу (I_e), які розраховувалися вище.

Як порогові значення ($I_e^{BC}, I_e^C, I_C^{BC}, I_C^C$), які розподілили матрицю на квадранти, виступають відповідно середні та вище середнього значення інтегральних показників соціального (I_C) та економічного (I_e).

Згідно з пороговими значеннями матриця складається з 9 квадрантів, які характеризують такий стан регіонів країни: соціально та економічно безпроблемні ($BI_e - BI_C$), середньої соціальної проблемності, але економічно безпроблемні ($BI_e - CI_C$), соціально безпроблемні, але середньої економічної проблемності ($CI_e - BI_C$), середньої соціальної проблемності, але економічно безпроблемні ($BI_e - CI_C$), середньої соціальної та економічної проблемності ($CI_e - CI_C$), соціально безпроблемні, але високої економічної проблемності ($HI_e - BI_C$), високої соціальної проблемності, але економічно безпроблемні ($BI_e - HC_C$), середньої соціальної та високої економічної проблемності ($HI_e - CI_C$), високої

соціальної проблемності та середньої економічної проблемності ($CI_e - HI_C$), високої соціальної та економічної проблемності ($HI_C - HI_C$).

Згідно з проведеними розрахунками регіони України у 2001 і 2013 рр. у квадрантах матриці розподілилися таким чином (рис. 11).

Як видно з рис. 11, Івано-Франківська, Луганська, Львівська і Чернівецька області покращили свої позиції в квадрантах матриці оцінки соціально-економічного розвитку; Вінницька, Волинська, Донецька, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Черкаська та Чернігівська області – погіршили; Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька області і м. Київ зберегли свої позиції.

Суттєвий вплив на виникнення проблемності в соціально-економічному розвитку регіонів України, які подано вище, чинить динамічність їх ВРП на одну особу. На рис. 12 подано динаміку темпів зростання ВРП за регіонами України у 2001–2013 рр.

Як видно з рис. 12, у 2001–2013 рр. у країні найбільш динамічно розвивалися Київська (1140,6%), Черкаська (1028,6%), Дніпропетровська (1016,5%) та Полтавська (988,4%) області. Водночас аутсайдерами за динамікою показника ВРП у країні у цей час були Рівненська (701,5%), Волинська (733,4%), Запорізька (742,0%) та Сумська (746,8%) області.

У роботах вітчизняних і закордонних учених [21–26] найчастіше визначаються, як відмічає В. Хаустова,

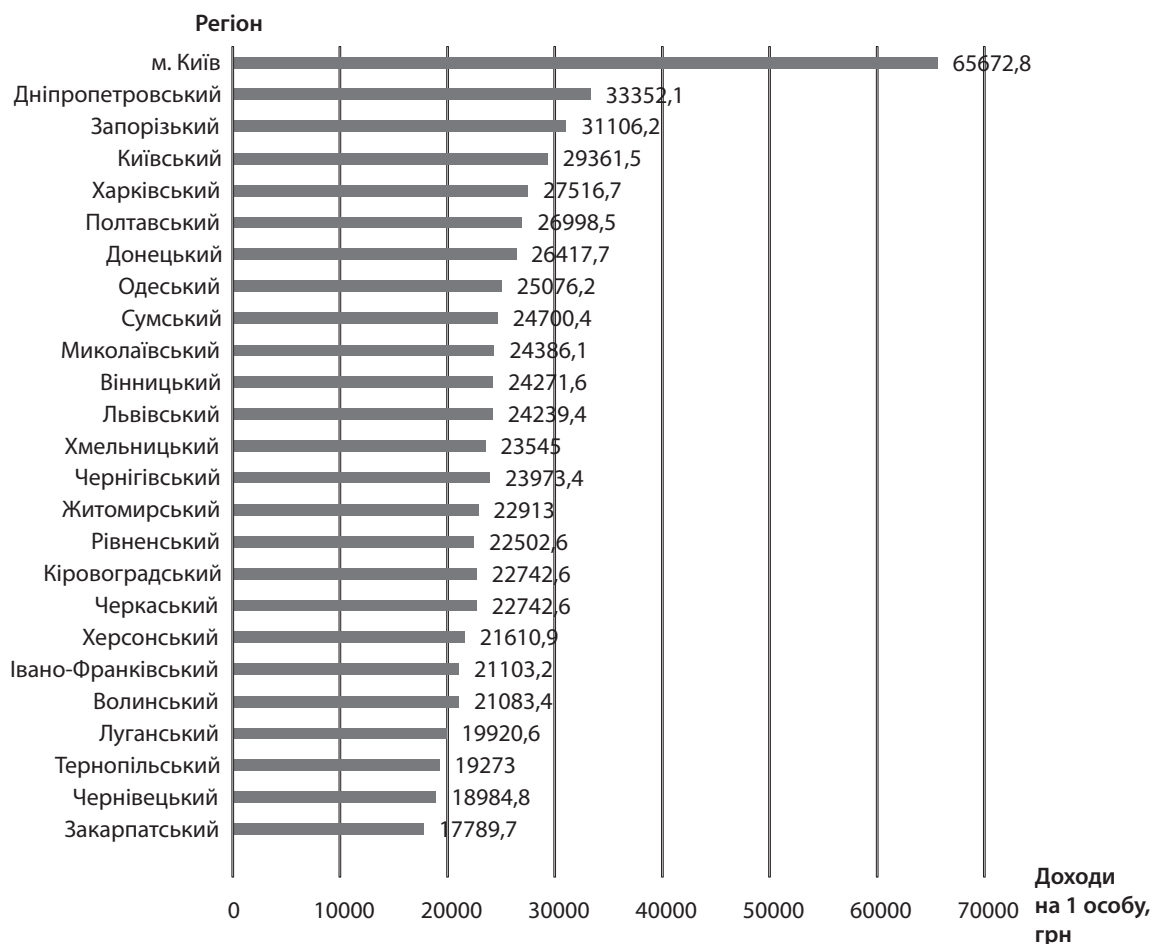

Рис. 5. Діаграма розподілу регіонів України за показником доходу на одну особу у 2014 р. [14]

такі чотири типи динамічності економіки: випереджаюча, наздоганяюча, відстаюча, деградуюча [27]. Цей самий автор надав найбільш повний аналіз визначень цих понять, які найчастіше використовуються в науковій літературі, а також критерії їх ідентифікації стосовно процесу розвитку промисловості країн світу.

Ґрунтуючись на роботі [27], пропонуємо такі критерії, за допомогою яких ідентифікуються типи динамічності економік (зміни ВРП на одну особу) регіонів країни (табл. 1).

Згідно з критеріями (див. табл. 1) до регіонів з випереджаючим зростанням ВРП віднесено: Дніпропетровську, Київську, Полтавську і Черкаську області; з наздоганяючим зростанням: Житомирську, Івано-Франківську, Кіровоградську, Львівську, Харківську області та м. Київ; з відстаючим зростанням: Вінницьку, Волинську, Донецьку, Закарпатську, Запорізьку, Луганську, Миколаївську, Одеську, Рівненську, Тернопільську, Херсонську, Хмельницьку та Чернігівську області (табл. 2).

Як видно з табл. 2, динамічне зростання ВРП у 2001 – 2013 рр. дозволило одним регіонам (Дніпропетровський і Харківський областям і м. Києву) втримати високі позиції за рівнем соціально-економічного розвитку, а іншим (Івано-Франківський і Львівський) його підвищити. Водночас низька динамічність ВРП в аналізованому періоді призвела до погіршення рівня соціально-економічного

Таблиця 1

Критерії ідентифікації динамічності ВРП регіонів країни

Динаміка економіки регіону	Критерій
Випереджаюча (ВР)	$\frac{\Delta ВРП_i}{\Delta ВРП_{BC}} \geq 1,0$, де $\Delta ВРП_i$ – динаміка ВРП i -го регіону країни; $\Delta ВРП_{BC}$ – середнє значення динаміки регіонів країни, які мають значення цього показника вище за середнє по країні
Наздоганяюча (НГ)	$\Delta ВРП_C \leq \Delta ВРП_i < ВРП_{BC}$, де $\Delta ВРП_C$ – середнє значення динаміки ВРП по регіонах країни
Відстаюча (ВС)	$\frac{\Delta ВРП_i}{\Delta ВРП_C} < 1,0$
Деградуюча (Д)	$\Delta ВРП_i < 0$

розвитку ряду регіонів країни: Вінницької, Волинської, Донецької, Миколаївської, Одеської і Чернігівської областей.

Таким чином, проведене дослідження дозволило оцінити проблемність регіонів України в площині їх соціально-економічного розвитку, ідентифікувати ди-

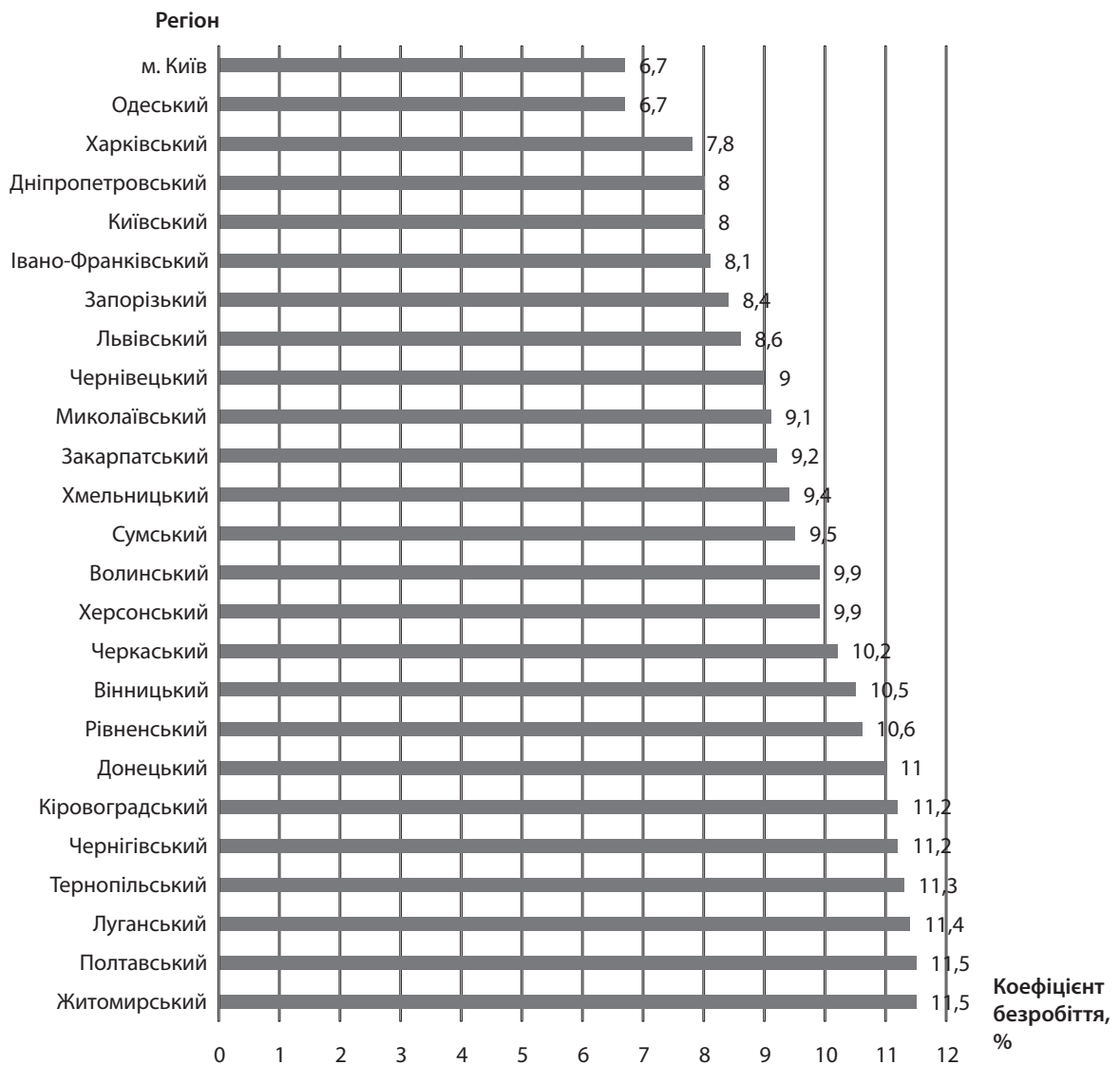

Рис. 6. Діаграма розподілу регіонів України за показником коефіцієнта безробіття у 2013 р. [14]

намічність їх розвитку, визначити її вплив на соціально-економічний розвиток регіонів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Piermartini R.** Demystifying Modelling Methods for Trade Policy / Roberta Piermartini, Robert Teh. – World Trade Organization, Geneva. – 2005. – 59 p.
2. **Осташко Т. І.** Надзвичайні заходи СОТ для захисту ринків агропродовольчих товарів / Т. О. Осташко, Л. Ю. Волощенко-Холда. – К. : НАНУ, Ін-т економіки та прогнозування, 2011. – 224 с.
3. The Prospect of Deep Free Trade between the European Union and Ukraine, Centre for European Policy Studies. – Brussels. – 2006. – 238 p.
4. **Хаустова В. Е.** Теория и практика диагностики социально-экономических процессов / В. Е. Хаустова, Л. И. Григорова-Беренда // Культура народов Причерноморья. – 2012. – № 242. – С. 72–77.
5. Ринки реального сектора економіки України в інституціональному середовищі СОТ: кон'юнктура та інтеграція / За ред. В. О. Точиліна. – К. : Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2012. – 552 с.

6. **Омаров Ш. А.** Стратегія сталого розвитку регіонів України: оцінка та прогнозування : монографія / Ш. А. Омаров. – Х. : ВД «ИНЖЭК», 2014. – 288 с.

7. **Гейман О. А.** Нелинейность экономики и неравномерность развития регионов : монография / О. А. Гейман. – Х. : ФЛП Либуркина Л. М.; ИД «ИНЖЭК», 2009. – 428 с.

8. Основи сталого розвитку Харківської області до 2020 року : монографія / Добкін М. М., Чернов С. І., Кернес Г. А. та ін. – Х. : ВД «ИНЖЭК», 2010. – 512 с.

9. **Гранберг А. Г.** Основы региональной экономики / А. Г. Гранберг. – М. : ГУ ВШЭ, 2001. – 495 с.

10. **Кузнецова О. В.** Экономическое развитие регионов: теоретические и практические аспекты государственного регулирования : монография / О. В. Кузнецова – М. : Эдиториал УРСС, 2004. – 304 с.

11. Неравносность и цикличность динамики социально-экономического развития регионов: оценка, анализ и прогнозирование : монография / Под ред. Т. С. Клебановой, Н. А. Кизима. – Х. : ФЛП Александрова К. М.; ИД «ИНЖЭК», 2012. – 512 с.

12. **Кизим Н. А.** Неравномерность регионального развития в Украине: теоретические основы, инструментарий диагностики, тенденции : монография / Н. А. Кизим, Е. В. Раевна, А. Ю. Бобкова. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2011. – 224 с.

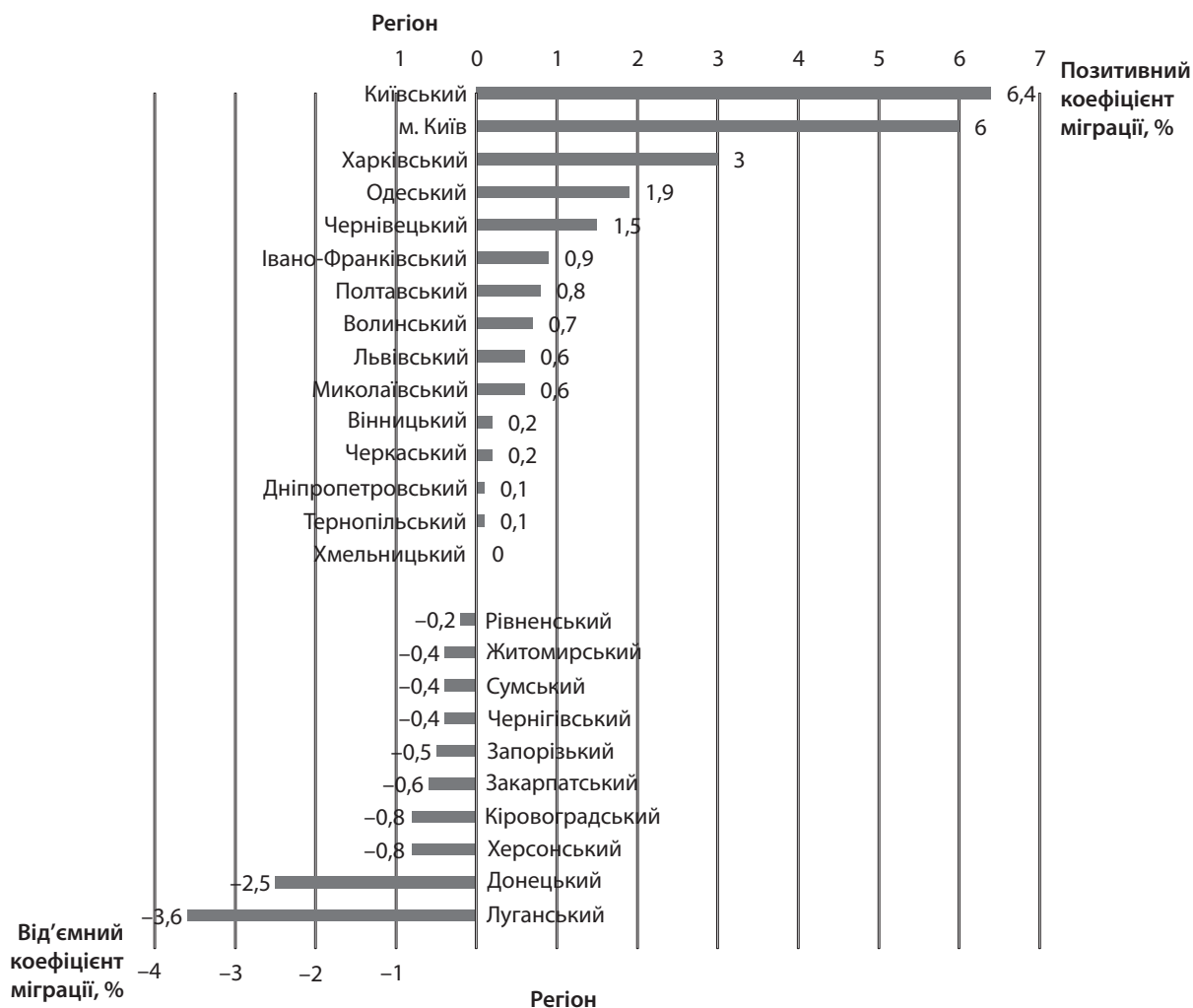

Рис. 7. Діаграма розподілу регіонів України за коефіцієнтом міграції у 2014 р.

13. Кизим Н. А. Моделирование устойчивого развития регионов : монография / Н. А. Кизим, О. Ю. Полякова, В. Е. Хаустова, Ш. А. Омаров / Под общ. ред. Кизима Н. А. – Х. : ИД «ИНЖЭК», 2010. – 180 с.

14. Статистика регіонів // Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/sestr.htm

15. Барановський М. О. Депресивність регіонів України / М. О. Барановський // Теорія та практика досліджень : зб. наук.-пр. викладачів природничо-географічного факультету. – Ніжин, 2006. – Вип. 1. – С. 74–81.

16. Заставний Ф. Д. Депресивні регіони України: аналіз, оцінка проблеми / Ф. Д. Заставний // Регіональна економіка. – 2005. – № 1. – С. 76–90.

17. Новый подход к типологии регионов РА [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://minregion.ru/newsItem.aspx?newsId=492>

18. Бутс Б. Типология российских регионов / Б. Бутс, С. Дробышевский, О. Кочетова и др. – М., 2002. – 196 с.

19. Шевчук Я. В. Депресивні територіальні суспільні системи: критерії визначення та напрями санації : монографія / Я. В. Шевчук. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2008. – 133 с.

20. Ярошенко І. В. Ідентифікація проблемних регіонів України та визначення пріоритетних напрямів їх розвитку : дис.

... канд. екон. Наук / І. В. Ярошенко. – Х. : Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, 2015. – 186 с.

21. Евстегнеева Л. П. Догоняющее развитие: современная трактовка / Л. П. Евстегнеева, Р. Н. Евстегнеев. – М. : Ин-т экономики РАН, 2012. – 45 с.

22. Глазьев С. Ю. Стратегия опережающего развития России в условиях глобального кризиса: монография / С. Ю. Глазьев. – М. : Экономика, 2010. – 287 с.

23. Полтерович В. М. О стратегии догоняющего развития для России / В. М. Полтерович // Экономическая наука современной России. – 2007. – № 3 (38). – С. 17–23.

24. Сухарев О. С. Адекватность стратегии опережающего развития экономики России в глобальных изменениях / О. С. Сухарев // Экономический анализ: теория и практика. – 2013. – № 47 (350). – С. 2–15.

25. Бодрунов С. Д. Российская трагедия – деиндустриализация отечественной экономики : научный доклад / С. Д. Бодрунов. – СПб. : Ин-т нового индустр. развития, 2013. – 34 с.

26. Байнев В. Ф. Деиндустриализация постсоветских стран: причины и механизмы ее осуществления / В. Ф. Байнев, В. Т. Винник // В сб.: Проблемы переходной экономики : сб. науч. трудов / Под науч. ред. С. А. Пелиха ; Акад. управл. при Президенте Респ. Беларусь. – Минск : Право и экономика, 2010. – С. 5–16.

27. Хаустова В. Є. Промислова політика в Україні: формування та прогнозування : монографія / В. Є. Хаустова. – Х. : ВД «ИНЖЕК», 2015. – 384 с.

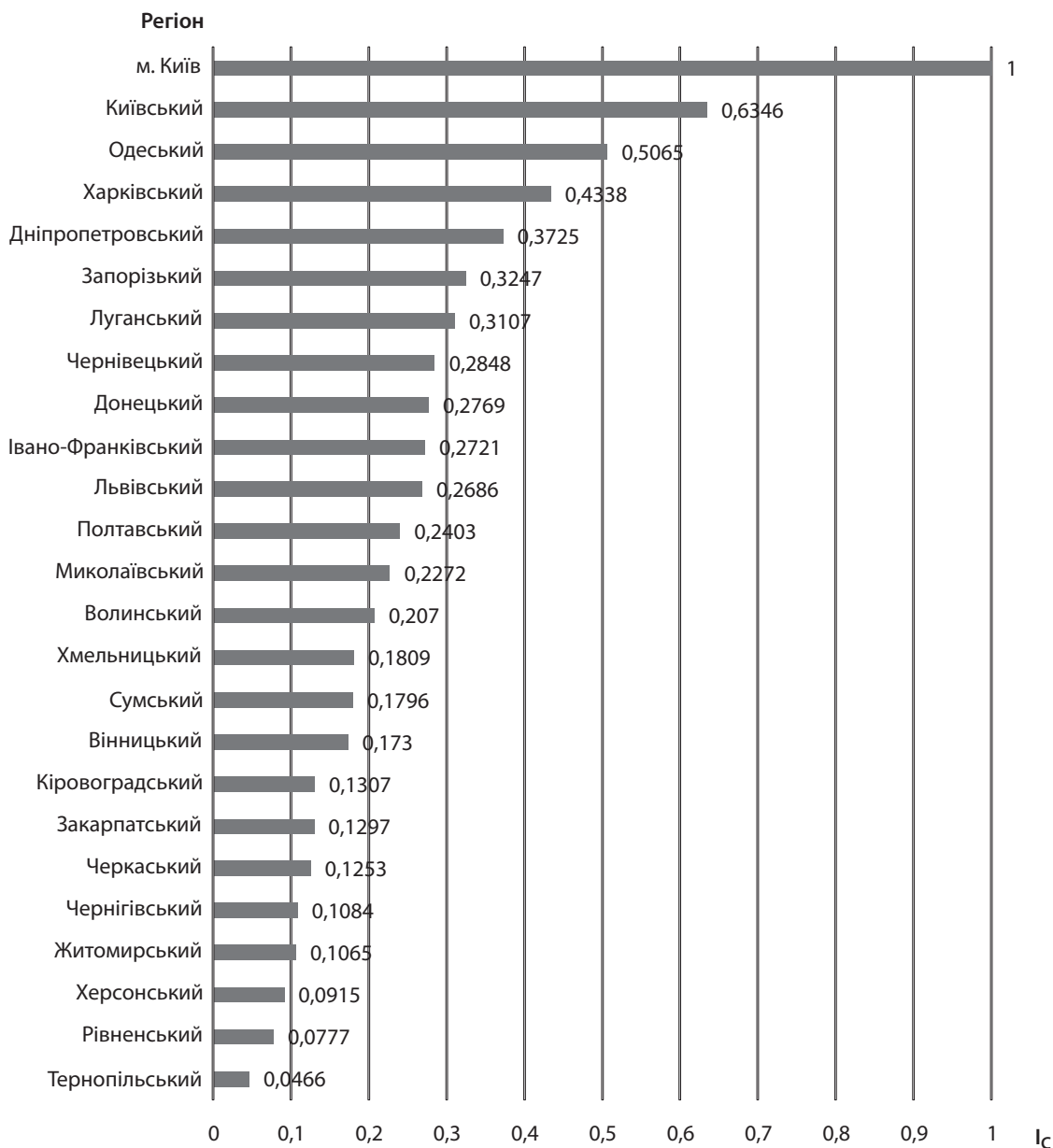

Рис. 8. Діаграма розподілу регіонів України за інтегральним показником соціального розвитку у 2013 р.

REFERENCES

Baranovskyi, M. O. "Depresyvnist rehioniv Ukrainy" [Depression regions of Ukraine]. *Teoriia ta praktyka doslidzhen*, no. 1 (2006): 74-81.

Buts, B. et al. *Tipologiya rossyiskikh regionov* [Typology of Russian regions]. Moscow, 2002.

Bodrunov, S. D. *Rossyiskaya tragediya – deindustrializatsiya otechestvennoy ekonomiki* [Russian tragedy – the de-industrialization of the national economy]. St. Petersburg: In-t novogo industr. razvitiia, 2013.

Baynev, V. F., and Vinnik, V. T. "Deindustrializatsiya posts-ovetskikh stran: prichiny i mekhanizmy eyo osushchestvleniya" [The deindustrialization of post-Soviet countries: causes and mechanisms of its implementation]. In *Problemy perekhodnoy ekonomiki*, 5-16. Minsk: Pravo i ekonomika, 2010.

Dobkin, M. M. et al. *Osnovy staloho rozvytku Kharkivskoi oblasti do 2020 roku* [Fundamentals of Sustainable Development of the Kharkiv region by 2020]. Kharkiv: VD «INZhEK», 2010.

Evstegneeva, L. P., and Evstegneev, R. N. *Dogoniaiushchee razvitie: sovremennaya traktovka* [Catching-up development: the modern interpretation]. Moscow: In-t ekonomiki RAN, 2012.

Geyman, O. A. *Nelineynost ekonomiki i neravnomernost razvitiya regionov* [The non-linearity of the economy and the uneven development of regions]. Kharkiv: FLP Liburkina L. M.; ID «INZhEK», 2009.

Granberg, A. G. *Osnovy regionalnoy ekonomiki* [Basics of the regional economy]. Moscow: GU VShE, 2001.

Glazyev, S. Yu. *Strategiya operezhayushchego razvitiya Rossii v usloviyakh globalnogo krizisa* [The strategy of advancing the development of Russia in the global crisis]. Moscow: Ekonomika, 2010.

Kuznetsova, O. V. *Ekonomicheskoe razvitie regionov: teoreticheskie i prakticheskie aspekty gosudarstvennogo regulirovaniya* [The economic development of regions: theoretical and practical aspects of state regulation]. Moscow: Editorial URSS, 2004.

Kizim, N. A., Raevneva, E. V., and Bobkova, A. Yu. *Neravnomernost regionalnogo razvitiya v Ukraine: teoreticheskie osnovy, instrumentariy diagnostiki, tendentsii* [Uneven regional development in Ukraine: theoretical bases, diagnostic tools and trends]. Kharkiv: ID «INZhEK», 2011.

Kizim, N. A. et al. *Modelirovanie ustoychivogo razvitiya regionov* [Modeling sustainable development of the regions]. Kharkiv: ID «INZhEK», 2010.

Рис. 9. Формування поняття «проблемні регіони» [20]

I_e Високий I_e^{BC} Середній I_e^C Низький	6	$VI_e - HI_c$	3	$VI_e - CI_c$	1	$VI_e - BI_c$
	Високої соціальної проблемності, але економічно безпроблемні		Середньої соціальної проблемності, але економічно безпроблемні		Соціально та економічно безпроблемні	
	8	$CI_e - HI_c$	4	$CI_e - CI_c$	2	$CI_e - BI_c$
Високої соціальної проблемності та середньої економічної проблемності		Середньої соціальної та економічної проблемності		Соціально безпроблемні, але середньої економічної проблемності		
9		$HI_e - HI_c$	7	$HI_e - CI_c$	5	$HI_e - BI_c$
Високої соціальної та економічної проблемності		Середньої соціальної та високої економічної проблемності		Соціально безпроблемні, але високої економічної проблемності		
	Високий	I_c^C	Середній	I_c^{BC}	Низький	I_c

Рис. 10. Матриця визначення проблемності регіонів України в площині соціально-економічного розвитку

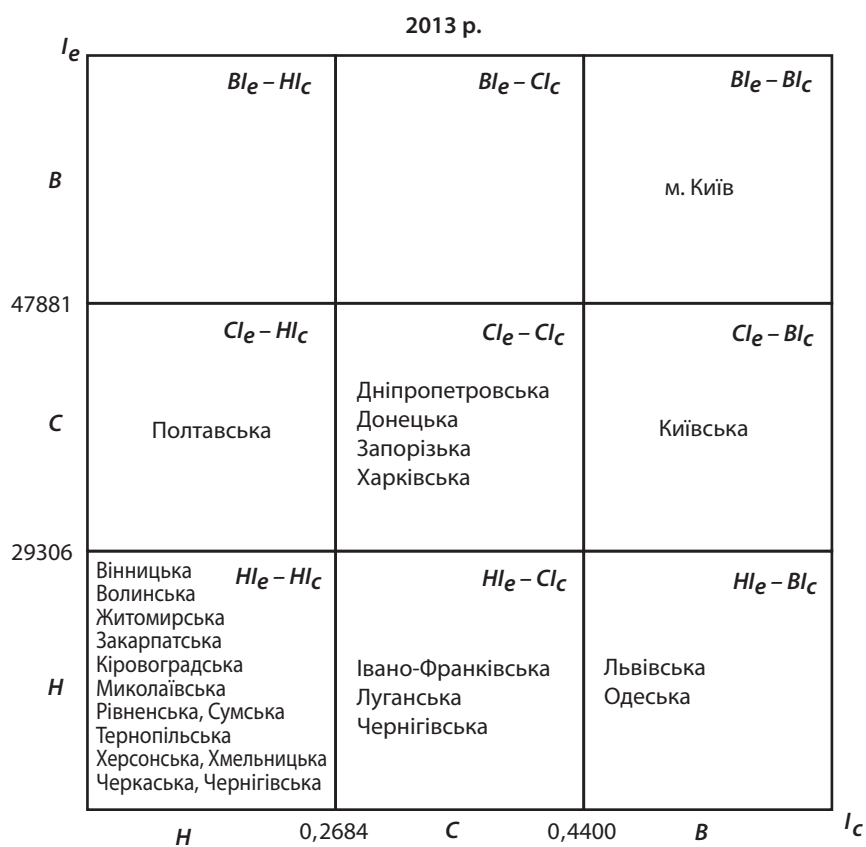
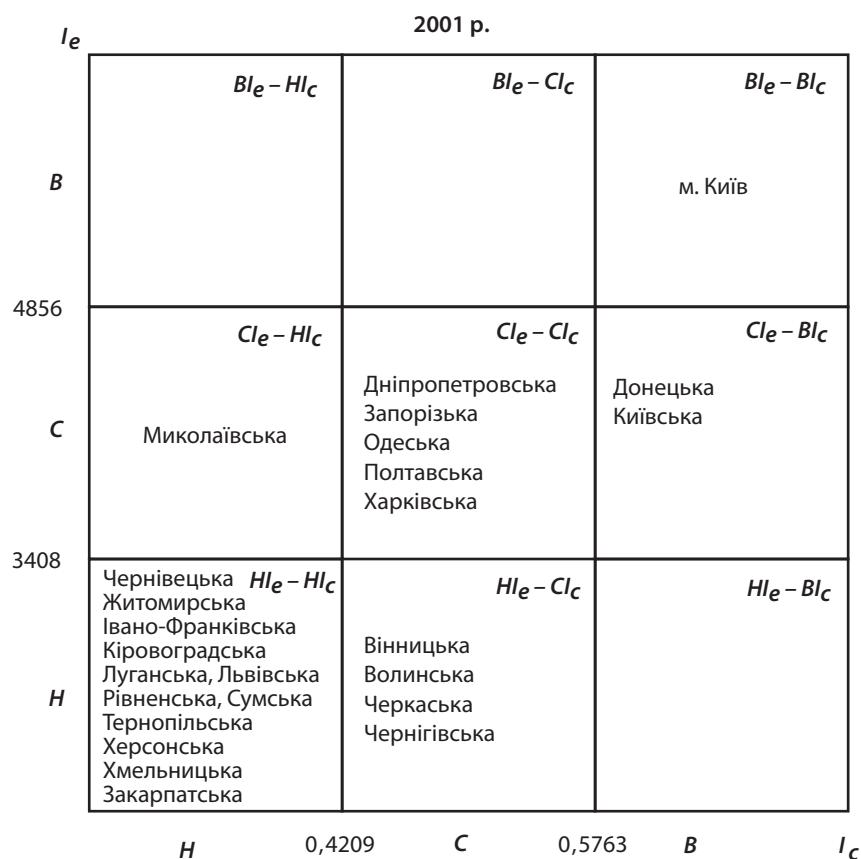

Рис. 11. Розподіл регіонів України у 2001 і 2013 рр. у квадрантах матриці в площині проблемності соціально-економічного розвитку

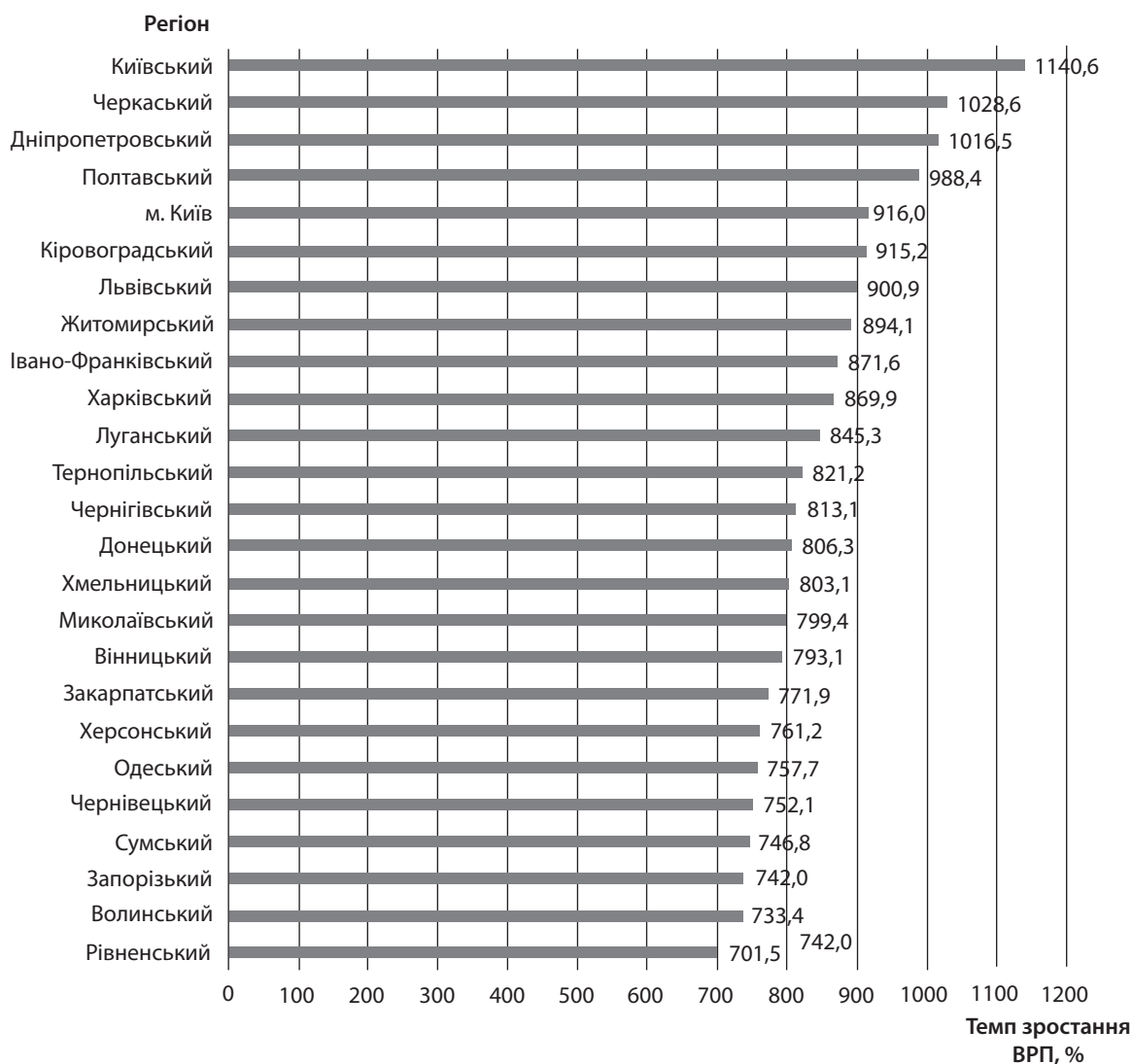

Рис. 12. Динаміка темпів зростання ВРП за регіонами України у 2001–2013 рр.

Khaustova, V. Ye., and Grigороva-Berenda, L. I. "Teoriya i praktika diagnostiki sotsialno-ekonomicheskikh protsessov" [Theory and practice of diagnosing the socio-economic processes]. *Kultura narodov Prichernomor'ya*, no. 242 (2012): 72-77.

Khaustova, V. Ye. *Promyslova polityka v Ukraini: formuvannya ta prohozuvannya* [Industrial policy in Ukraine: formation and forecasting]. Kharkiv: VD «INZhEK», 2015.

"Novyy podkhod k tipologii regionov RA" [A new approach to the typology of RA regions]. <http://minregion.ru/newsitem.aspx?newsId=492>

Neravnovesnost i tsiklichnost dinamiki sotsialno-ekonomicheskogo rozvitiia regionov: otsenka, analiz i prognozirovanie [The non-equilibrium dynamics and the cyclical nature of the socio-economic development of regions: assessment, analysis and forecasting]. Kharkiv: FLP Aleksandrova K. M.; ID «INZhEK», 2012.

Ostashko, T. O., and Voloshchenko-Kholda, L. Yu. *Nadzvychni zakhody SOT dlia zakhystu ryнкiv ahropodovolchyykh tovariv* [Emergency measures to protect the markets of WTO agro-food products]. Kyiv: NANU, 2011.

Omarov, Sh. A. *Stratehiia staloho rozvytku rehioniv Ukrainy: otsinka ta prohozuvannya* [Sustainable Development Strategy of Ukraine's regions: assessment and forecasting]. Kharkiv: VD «INZhEK», 2014.

Piermartini, R., and Teh, R. *Demystifying Modelling Methods for Trade Policy*. Geneva: World Trade Organization, 2005.

Polterovich, V. M. "O strategii dogonyayushchego rozvitiia dlya Rossii" [About catch-up development strategy for Russia]. *Ekonomicheskaya nauka sovremennoy Rossii*, no. 3 (38) (2007): 17-23.

Rynky realnogo sektora ekonomiky Ukrainy v instyuttsionalnomu seredovyshchi SOT: koniunktura ta intehtratsiia [Markets real economy in Ukraine's institutional WTO conditions and integration]. Kyiv: In-t ekon. ta prohozuv. NAN Ukrainy, 2012.

Shevchuk, Ya. V. *Depresyvni terytorialni suspilni systemy: kryterii vyznachennia ta napriamy sanatsii* [Depressive territorial social systems, and the criteria for determining areas of rehabilitation]. Lviv: Instytut rehionalnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2008.

Sukharev, O. S. "Adekvatnost strategii operezhayushchego rozvitiia ekonomiky Rossii v globalnykh izmeneniyakh" [The adequacy of a strategy of advancing the development of the Russian economy in global change]. *Ekonomicheskii analiz: teoriya i praktika*, no. 47 (350) (2013): 2-15.

"Statystyka rehioniv" [Statistic regions]. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/sestr.htm

The Prospect of Deep Free Trade between the European Union and Ukraine, Centre for European Policy Studies. Brussels, 2006.

Yaroshenko, I. V. "Identyfikatsiia problemnykh rehioniv Ukrainy ta vyznachennia priorytetnykh napriamiv yikh rozvytku" [Identification of problem regions of Ukraine and to identify priority areas of development]. *Dys. ... kand. ekon. nauk*, 2015.

Zastavnyi, F. D. "Depresyvni rehiony Ukrainy: analiz, otsinka problema" [Depressed regions of Ukraine: analysis, assessment of the problem]. *Rehionalna ekonomika*, no. 1 (2005): 76-90.

Вплив типу динаміки ВРП на проблемність соціально-економічного розвитку регіонів України у 2001 – 2013 рр.

Регіон	2001 р.		2001–2013 рр.			2013 р.		
	$I_E - I_C$		ΔВРП			$I_E - I_C$		
	квадрант	ранг	%	ранг	кластер	квадрант	ранг	напрямок зміни
Вінницький	$HI_e - CI_C$	7	793,1	17	BC	$HI_e - HI_C$	9	↓
Волинський	$HI_e - CI_C$	7	733,4	24	BC	$HI_e - HI_C$	9	↓
Дніпропетровський	$CI_e - CI_C$	4	1016,5	3	BP	$CI_e - CI_C$	4	→
Донецький	$CI_e - BI_C$	2	806,3	14	BC	$CI_e - CI_C$	4	↓
Житомирський	$HI_e - HI_C$	9	894,1	8	HP	$HI_e - HI_C$	9	→
Закарпатський	$HI_e - HI_C$	9	771,9	18	BC	$HI_e - HI_C$	19	→
Запорізький	$CI_e - CI_C$	4	742,0	23	BC	$CI_e - CI_C$	4	→
Івано-Франківський	$HI_e - HI_C$	9	871,6	9	HP	$HI_e - CI_C$	7	↑
Київський	$CI_e - BI_C$	2	1140,6	1	BP	$CI_e - BI_C$	2	→
Кіровоградський	$HI_e - HI_C$	9	915,2	6	HP	$HI_e - HI_C$	9	→
Луганський	$HI_e - HI_C$	9	845,3	11	BC	$HI_e - CI_C$	7	↑
Львівський	$HI_e - HI_C$	9	900,9	7	HP	$HI_e - BI_C$	5	↑
Миколаївський	$CI_e - HI_C$	8	799,4	16	BC	$HI_e - HI_C$	9	↓
Одеський	$CI_e - CI_C$	4	757,7	20	BC	$HI_e - BI_C$	5	↓
Полтавський	$CI_e - CI_C$	4	988,4	4	BP	$CI_e - HI_C$	8	↓
Рівненський	$HI_e - HI_C$	9	701,5	25	BC	$HI_e - HI_C$	9	→
Сумський	$HI_e - HI_C$	9	746,8	22	BC	$HI_e - HI_C$	9	→
Тернопільський	$HI_e - HI_C$	9	821,2	12	BC	$HI_e - HI_C$	9	→
Харківський	$CI_e - CI_C$	4	869,5	10	HP	$CI_e - CI_C$	4	→
Херсонський	$CI_e - HI_C$	9	761,2	19	BC	$HI_e - HI_C$	9	→
Хмельницький	$HI_e - HI_C$	9	803,1	15	BC	$HI_e - HI_C$	9	→
Черкаський	$HI_e - CI_C$	7	1028,2	2	BP	$HI_e - HI_C$	9	↓
Чернівецький	$HI_e - HI_C$	9	752,1	21	BC	$HI_e - CI_C$	7	↑
Чернігівський	$HI_e - CI_C$	7	813,1	13	BC	$HI_e - HI_C$	9	↓
м. Київ	$BI_e - BI_C$	1	916,0	5	HP	$BI_e - BI_C$	1	→